

Ks. Wojciech Kałamarz CM

Instytut Teologiczny Księża Misjonarzy

Tekst wydrukowany m.in. w książce:

ks. Wojciech Kałamarz, *Jestem Niepokalanym Poczęciem*, Kraków 2013, s. 94-142.

Pieśni ku czci NMP z Lourdes

150 rocznica objawień Najświętszej Maryi Panny w Lourdes zachęca do przyjrzenia się pieśniom, które od ponad 100 lat towarzyszą polskiemu narodowi w oddawaniu czci Niepokalanej. Są to przede wszystkim dwie pieśni: *Po górach, dolinach* oraz *Anielską pieśń dzwon grał*. Obydwa utwory mają swe źródła w twórczości francuskiej, zaś na grunt polski przenieśli je misjonarze św. Wincentego a Paulo. Jednak im więcej czasu upływa od momentu powstania tych pieśni, tym mniej o nich wiemy¹. Warto więc, przy okazji powrotu do zdarzeń z Groty Massabielskiej, poszukać początków, śpiewanych w Polsce, obszernych opowiadań o zdarzeniach w Lourdes, czyli poszukać źródeł pieśni: *Po górach, dolinach* oraz *Anielską pieśń dzwon grał*.

1. W poszukiwaniu źródeł pieśni lourdeńskich

W dziele jezuita Louis Lambillotte (zm. 1855), *Choix des plus beaux airs de cantiques arrangés a deux parties*, wydanym w Paryżu w 1860, na stronie 28 odnajdziemy pieśń nr 48, zaczynającą się od słów *Ô mère chérie du Dieu rédempteur*. Melodia I części, zgadza się z melodią zwrotki *Po górach, dolinach*. Jednak melodia II cz. – odpowiadająca refrenowi w pieśni *Po górach, dolinach* - jest zupełnie inna², nie mówiąc już o tekście.

W dostępnym w Bibliotece Jagiellońskiej modlitewniku księdza (abbé) Vivent, *Petit manuel du pèlerinage de Lourdes (...) avec les cantiques populaires* wydanym w Paryżu, po 1873 roku (b.r.w.)³, na stronach 138-173 zamieszczonych jest 9 pieśni: *Cantiques du pelerin a Notre Dame de Lourdes*, do muzyki Aloys'a Kunc'a. Nie ma pośród nich tekstu ani muzyki, pieśni: *Po*

¹ Dzisiaj nawet, podczas procesji z lampionami w Lourdes, na znaną melodię *Po górach, dolinach*, (pierwotnie do tekstu ks. Gagnet), wykonuje się pieśń do innego tekstu, autorstwa M. Le Bas.

² W śpiewniku tym znajdziemy też melodie innych znanych w Polsce pieśni. Na przykład pieśń nr 75 - *Héla! Quele douleur Remplit mon coeur* jest nam znana jako: *Jezu Tyś Pan mój*; pieśń nr 249 - *C'est le mois de Marie* znana jako: *Jezusa ukrytego*; pieśń nr 256 - *Omni die dic Mariae*, znana jako: *Już od rana rozśpiewana*. W poszukiwaniu oryginału *Po górach, dolinach* dotarłem także do śpiewników niemieckich. W jednym z nich, maryjnym: *Lobsinget dem Herrn* autorstwa Engelbert, Scharmer OFM, Monachium 1904 (zatwierdzony w 1902 i 1904) - brak oczywiście poszukiwanych pieśni, ale pod pieśnią nr 145 *Geleite, Jungfrau, milde* rozpoznałem melodię znanej w Polsce pieśni: *Do Twej dążym kaplicy*, autorstwa Gaspar'a Uiblinger'a (s. 255). W innym niemieckim śpiewniku *Katolisches kirchengesang und Gebetbuch*, [Breslau 1915], autorów: Johannes Beschta, Oswald Sonned, M. Glumb – na melodię *Do Twej dążym kaplicy* była pieśń nr. 167 *Geleite durch die Welle*, zaś nr 172 *Liebe Mutter, sich zu deinem Jüßen uns* – rozpoznałem *O Maryjo, przyjm w ofierze*.

³ Na stronach 108-110 zamieszczona jest modlitwa „*Voeu solennel*” - *Prononcé par Mgr l'archevêque d'Auch, à la grande manifestation nationale du 6 octobre 1872*, przytoczona za *Extrai du discours du P. Chocarne, prononcé à la cérémonie du mois d'octobre 1873*. Są to jedyne informacje o jakiejś dacie w tej książeczce.

górach, dolinach, jak też *Anielską pieśń dzwon grał*. Także w innym odnalezionym w *Jagiellonce* modlitewniku księdza Curie-Lassus: *Notre-Dame de Lourdes, méditations chrétiennes*, wyd. IV, Paris-Tarbes (b.r.w.)⁴ nie ma pieśni lourdeńskich.

W 1873 Paul Dufur wydał w Farbes *Pelerinage de Notre-Dame de Lourdes et Neuvaine*. Pozycja zawiera historię objawień, nowennę, historię Bétharam, teksty Mszy św., niesporów, komplety – pieśni brak. W monumentalnym dziele Henri Lasserre: *Notre Dame de Lourdes*, wyd. I - Paris 1877 (imprimatur z 1876), s. 560 +VIII ; wyd. III – Paris 1878, s. 592+VIII; format 20x28, bogato zdobiony⁵ - także nie ma wspomnianych pieśni.

W *Nouveau recueil. D'airs notés*, wydanym w Paryżu w 1890 (pierwsze wydanie w 1877), śpiewniku powiększonym – wg informacji z wprowadzenia – o najbardziej popularne śpiewy, nie znajdujemy żadnych odniesień do interesujących nas pieśni. W sumie podano 128 melodii pieśni z tekstem pierwszej zwrotki⁶.

Dopiero w *Manuel de la messe et des offices à l'usage des Paroisses des Maisons d'éducation et des Communautés*, Paris [1905]⁷, na stronie 531 odnajdujemy melodie zwrotki i refrenu *Po górach, dolinach*, w pieśni nr 113 - *Les Saints et les Anges*. Pod numerem 120 na stronie 540 znajduje się pieśń: *J'irai la voir un jour!* Melodia zwrotki i refrenu odpowiada pieśni: *Anielską pieśń dzwon grał*, ale podobnie jak w przypadku wcześniejszej – tekst jest zupełnie inny. W śpiewniku tym znajduje się jeszcze jedna pieśń z Lourdes, która do dzisiaj nie weszła do śpiewników, mimo, iż obecnie jest popularna w sanktuarium w Lourdes. Chodzi o pieśń nr 158, na s. 581, autorstwa F.-X. Moreau, o tytule *A Notre-Dame de Lourdes*, zaczynająca się od słów: *O vous qui sur terre*. Pieśń ta we współczesnym śpiewniku⁸ z Lourdes ma tytuł *Laudate Mariam*, wzięty z refrenu, a zaczyna się od słów *Lumière éclatante* (*Gdy światłość rozbłysła*). Co do tekstu, jedynie refreny pieśni z 1905 i z 2002

⁴ Modlitewnik ten wyszedł po 1869. Na początku publikacji, na nienumerowanych stronach, zamieszczono dwie recenzje wcześniejszych wydań: 1. biskupa Poitiers L. Edouard'a, z 22 lipca 1868; 2. z dziennika *Le Monde*, z 20 stycznia 1869. W ustalaniu datacji, ostrożnie można wziąć też pod uwagę drugą informację, jaką jest napis uczyniony ołówkiem: *19go lipca 1877 r. Xawery Drucki Lubecki* i niewyraźny autograf *M. Burdrygant*. Nie wiadomo bliżej o co chodzi (książe Franciszek Ksawery Drucki-Lubecki zmarł w 1846).

⁵ Praca Lasserre'a, pisana w roku 1869, jest wotum dziękczynnym za łaskę uzdrowienia – odzyskał wzrok (miał sklerozę gałek ocznych i oddzielenie siatkówki).

⁶ Odnajdziemy tu pieśń *Unis aux concerts des anges, aimable reine des Cieux* (nr 35, s. 25) – na znaną nam melodię *Już od rana rozśpiewana* oraz *Chantons les combats et la gloire* (nr 73, s. 58) - poza kilkoma zmianami odpowiadająca melodii *Królowej anielskiej śpiewajmy*.

⁷ Brak roku wydania, ale jest data zatwierdzenia (*14 grudnia 1905, ks. Alfred biskup d'Arras, Boulogne i Saint-Omer*). Muszę przy okazji zauważyć, że polskie śpiewniki tego okresu wykazują daleko większą rzetelność w podawaniu danych o autorze, roku i miejscu wydania.

⁸ *Chants pour la Procession aux flambeaux*, Lourdes 2002, s. 18.

(ograniczające się do dwóch powtarzanych słów *Laudate Mariam*) są takie same, tekst zwrotek zmieniono⁹.

W książce *Le Cantique Populaire en France* – autorstwa Amédée Gastoué, wydanej w Lyon 1924, stron 344, opisującej śpiewy francuskie od VIII-XVIII w.¹⁰, zawierającej przykłady nutowe – nie znalazłem czegoś co naprowadziłoby mnie na melodię *Po górach, dolinach* czy *Anielską pieśń*.

Kolejnym, dostępnym mi śpiewnikiem francuskim był *Manuel Paroissial*, Paris 1932. Na odwrocie strony tytułowej jest informacja, iż śpiewnik wydano ku czci Niepokalanej Matki Boga i Matki Ludzi, w 50 rocznicę ogłoszenia dogmatu o Niepokalanym Poczęciu – w 1904. Wynika z tego, że śpiewnik z 1932 jest nowym wydaniem. Utwierdzają w tym wniosku zamieszczone: *Nihil obstat* i *Imprimatur* z 1923. W śpiewniku znajdziemy: pieśń nr 117 - *J'irai la voir un jour!* na melodię *Anielską pieśń dzwon grał* (jednak inny tekst); następnie pieśń nr 157 - *Les Saints et les Anges* o melodii *Po górach, dolinach*. Ale na tę melodię, są tu jeszcze inne dwie Maryjne pieśni: nr 168 - *Bénissons Marie* oraz *Dans ton sanctuaire* nr 172. Żadna jednak z nich nie posiada tekstu znanego nam z przekładu Kiedrowskiego¹¹. Także w tym śpiewniku odnajdziemy pieśń *O vous qui sur terre* - nr 160 (o tytule incypitu pieśni) F.-X. Moreau.

W przewodniku pielgrzyma *Lourdes: manuel du pèlerin*, wydanym Bourges-Paris-Tardy 1959, na s. 55 znajdziemy pieśń o tytule *Laudate Mariam* zaczynającą się od słów: *Au ciel et sur terre*. Nie ma podanej melodii, ale specyficzny refren, w którym trzy razy powtarzane jest słowo *laudate* przywołuje wspomnianą wcześniej, śpiewaną także dzisiaj w Lourdes - pieśń. Na stronach 198-202 zamieszczono pełne 60 zwrotek *Ave Maria de Lourdes* – pieśni rozpoczynającej wieczorną procesję ze świecami (*Procession aux flambeaux*). Niestety, nie podano, ani melodii, ani autorstwa. Tekst w ogólnych ramach zgadza się z przekładem ks. Kiedrowskiego, ale o tym w drugim punkcie.

Ostatnim wydanym za granicą źródłem, do jakiego dotarłem (nie licząc wspomnianego śpiewnika z 2002), jest wydany po polsku, przez Polską Misję Katolicką: *Lourdes. Przewodnik Pielgrzyma*, w opracowaniu ks. Krystiana Gawrona, Paris 1987. Na stronach 41-44 podana jest pieśń o tytule *Po Górach Dolinach* – niemal w całości (60 zwrotek) zgodna z przekładem ks. Kiedrowskiego, o czym niżej. Niestety, nie ma tu ani melodii, ani danych o autorstwie: tekstu, muzyki, przekładu. Pieśń tą zamieszczono w dziale: *Procesja*

⁹ W tym śpiewniku z 1905, pod numerem 150, na stronie 572 odnajdziemy też pieśń: *Nous voulons Dieu*, w Polsce znaną jako: *My chcemy Boga*. Przynajmniej tym razem i melodia i tekst się zgadzają.

¹⁰ Tę pozycję oraz niżej omawianą z 1959, znalazłem w Bibliotece Instytutu Liturgicznego PAT, na ul. Sławkowskiej 24, w Krakowie.

¹¹ Poza tym, w pieśniach nr 118 - *Cœur sacré de Marie* a także w pieśni nr 156 - *C'est le mois de Marie* z łatwością rozpoznamy melodię: *Jezusa ukrytego*. Jest tu też pieśń nr 153 - *Que la terre te vénèrei*, znana z melodii polskiej: *Już od rana, rozśpiewana*.

Maryjna¹². Dział: *Pieśni Maryjne* rozpoczyna pieśń - *Anielską Pieśń dzwon grał*, ale podane są tylko trzy zwrotki, bez melodii i bez autorstwa.

Wnioski jakie się nasuwają z tych poszukiwań są następujące. Polskie wersje pieśni *Po górach dolinach* jak również *Anielską pieśń dzwon grał*, pojawiły się stosunkowo wcześnie, w porównaniu do ich obecności we francuskich, dostępnych mi śpiewnikach. Melodie, zwłaszcza w przypadku *Po górach, dolinach*, można uznać za tradycyjną – francuską. Zastosowano tu praktykowaną od dawna kontrafakturę: pod znaną melodię, podłożono nowy tekst. Jednak trudno aż tak jednoznacznie wypowiedzieć się o melodii pieśni *Anielską pieśń dzwon grał*.

Jeszcze więcej wątpliwości nasuwa tekst. Zarówno o jednej jak i drugiej pieśni czytamy, że są to tłumaczenia, przekłady¹³. Tymczasem podejrzewam, że więcej jest w nich twórczej poezji polskich autorów, zwłaszcza w przypadku ks. Buczkowskiego, który znany był z talentu literackiego, niż oryginalnego tekstu francuskiego. W Archiwum Księży Misjonarzy na Stradomiu, w teczkach personalnych ks. Buczkowskiego odnajdziemy liczne ślady poszukiwań źródeł i inspiracji twórczości ks. Buczkowskiego, czynionych przez ks. Franciszka Śmidodę w latach trzydziestych XX w. (1936). Jednak wyniki jego poszukiwań, niewiele nas przybliżają do poznania prawdy o autorstwie tej pieśni. Zaś ks. Bracha, w swoim artykule, bazującym na wielu wcześniejszych publikacjach z interesującego nas zakresu, pisze wręcz: *Ks. Antoni Buczkowski układa¹⁴ jedną z najbardziej znanych w Polsce pieśni: „Anielską pieśń dzwon grał”, natomiast ks. J. Kiedrowski, następca ks. Piotra Soubieille na urzędzie Wizytatora Krakowskiej Prowincji Księży Misjonarzy, tłumaczy na język polski inną pieśń: „Po górach dolinach”¹⁵.*

1. Omówienie pieśni *Po górach, dolinach*

Najwcześniejszym przekazem polskiej wersji *Po górach, dolinach* jest druk w *Śpiewniczku* ks. Jana Siedleckiego, wydanym w Chicago, w 1880. Na stronach 318-325 zamieszczono melodię z akompaniamentem organów – osobna pięciolinia dla głosu, osobny system dla organów - oraz 60 podzielonych na VI części zwrotek, opatrzonych tytułem: *Pieśń śpiewana w Lourdes zwłaszcza podczas procesji ze świecami, zwana Różańcem N.M.P. z Lourdes*¹⁶. W nawiasie zamieszczono informacje: *Ułożona przez X. Gaignet, przełożona przez X. J. K.;*

¹² Procesje Maryjne odbywają się w Lourdes codziennie (od kwietnia do października) od 1872. Od 1888 odbywają się procesje eucharystyczne z błogosławieństwem chorych.

¹³ O czym w dalszych punktach.

¹⁴ Podkreślenia są moją ingerencją.

¹⁵ Franciszek Bracha, *Najświętsza Maryja Panna z Lourdes*, w: *Meteor* nr 3/1974, s. 50.

¹⁶ Znany dzisiaj tytuł tej pieśni, jak też omawianej niżej - pochodzi od incypitu, czyli początkowych słów pierwszej zwrotki. W śpiewniku Siedleckiego, aż do 1982 roku - pieśni nie mają tytułów, tylko numery. Jedynie w spisie treści zamieszczane są według incypitów. Dopiero od XXXIX wydania z 1987 – podawane są także tytuły (najczęściej przejęte z incypitów) wewnątrz śpiewnika.

w rytm ujęta przez E.S. Pieśń utrzymana jest w tonacji B-dur, w metrum 3/4, nad pięciolinią znajduje się wskazówka agogiczna: *Andante* (tempo umiarkowane). Zamieszczono też informacje co do obsady: zwrotka - *Śpiew solo*, refren - *Chór*. Przy czym partia chóru napisana jest jednogłosowo, z czego należy wnioskować, iż chodzi o śpiew wszystkich – jednym głosem. Zarówno *solista* jak i *chór* posiadają akompaniament organów.

Nie ma tej pieśni w I wydaniu śpiewnika Siedleckiego z 1878, ani w wydaniu tegoż z 1879. Znajdujemy ją w pełnej wersji we wspomnianym wydaniu z 1880, a także na osobno publikowanej broszurze z 1888. Z broszurki wydanej w 1888 dowiadujemy się też, że ks. Kiedrowski dokonał przekładu z języka niemieckiego. Tej informacji nie ma w śpiewniku Siedleckiego z 1880, a w późniejszych (po 1888) wydaniach, czytamy o przekładzie z języka francuskiego, np. w wydaniu jubileuszowym z 1928, czytamy: z *francuskich słów Gaignet'a tłumaczył X. Józef Kiedrowski*¹⁷. Także dopiero w wydaniu jubileuszowym znajdujemy informację co do pochodzenia melodii: *M[uzyka]: francuska zmieniona*. Warto zauważyć, że już w wydaniach z 1880 i z 1888 melodie w kilku miejscach znacznie różnią się między sobą. Przyjrzyjmy się teraz broszurze z 1888¹⁸.

Ma ona zaledwie 8 numerowanych stron, bez okładki, format 12x18. Posiada tekst pieśni taki, jak w wydaniu z 1880, melodię jednogłosową, tytuł podobny (zwraca uwagę różnica w pisowni nazwy miejscowości): *Pieśń śpiewana w Lurd podczas procesji ze świecami, zwana Różańcem N.M.P. z Lurd*. Jednak w nawiasie pod tytułem jest informacja: *przełożona z niemieckiego przez X. J. K.; w rym ujęta przez E.S.*¹⁹. Na ostatniej ósmej stronie informacja o aprobacie biskupa Albina Dunajewskiego (L.1864) – Kraków 7 maja 1888; nakładem X. J. Krukowskiego; druk Wł. L. Anczyca i Sp., pod zarządem Jana Gadowskiego, Kraków 1888; jest też informacja: *Cały dochód przeznaczony na odbudowę ołtarza Św. Trzech Królów w kościele Św. Floryana*.

Zastanawia ta jedyna informacja o przekładzie z j. niemieckiego. Ksiądz Kiedrowski pochodził z Wielkopolski, tam ukończył edukację egzaminem maturalnym, więc z pewnością język niemiecki znał dobrze. Z drugiej strony przebywał kilka miesięcy w Paryżu, tam odbył Seminarium Internum – znał także j. francuski. Możliwe, że zaszła tu jakaś pomyłka, tym bardziej, że broszurka została wydana nie przez misjonarzy, ale nakładem ks. Józefa Krukowskiego – proboszcza kościoła św. Floriana, profesora teologii na Uniwersytecie Jagiellońskim, skądinąd - miłośnika historii, autora wielu publikacji ascetycznych, dewocyjnych, katechetycznych i historycznych (publikował także w języku niemieckim). Kościół św. Floriana w Krakowie od

¹⁷ Por. Jan Siedlecki, *Śpiewnik kościelny*, Kraków 1928, s. 211.

¹⁸ Tomasz Flaszka w II cz. swojego *Śpiewnika kościelnego katolickiego*, Kraków 1930, na s. 278, pod numerem 555, podaje drugą melodię.

¹⁹ „w rym” a nie „w rytm” – jak w wydaniu z 1880. Poza tym nie wiadomo kim był(a) E.S.

misjonarskiego kościoła św. Wincentego na Kleparzu, dzieli zaledwie kilkadziesiąt metrów...

Autorem francuskiego tekstu omawianej pieśni był ks. Gagnet, duchowny z Vendée, autorem polskiego przekładu – ks. Józef Kiedrowski CM. Kiedy porównamy przekład ks. Kiedrowskiego z 1880 z kompletnym tekstem francuskim z 1959, to potwierdzi się wcześniejsza wyrażona opinia, że polski przekład jest w miarę wiernym tłumaczeniem, choć twórczym, miejscami nawet różnym od oryginału (jeśli za taki uznać tekst z 1959!). Jak się dowiadujemy z publikacji ks. Franciszka Brachy CM, po raz pierwszy przed grotą massabielską w Lourdes, omawianą pieśń odśpiewano 27 maja 1873²⁰. Minęło więc zaledwie 7 lat do ukazania się drukiem polskiego przekładu. W wydany w 2002 roku śpiewniku francuskim: *Chants pour la Procession aux flambeaux*, zawierającym 23 śpiewy, wykonywane dzisiaj w Lourdes, odnajdujemy melodię tej pieśni pod tytułem *Ave Maria de Lourdes*, ale z tekstem M. Le Bas, rozpoczynającą się od słów: *O Vierge Marie, le peuple chrétien*. Melodia określona jest tam jako *populaire*.

Pierwsze dziesięć zwrotek *Po górach, dolinach* opowiada o objawieniu 11 lutego - opisuje wygląd Zjawionej Pani. Część II zdaje się opisywać drugie i trzecie objawienie (14 i 18 lutego) – Maryja prosi Bernadetę o przychodzenie do groty przez dwa tygodnie oraz przyrzeka jej szczęście w życiu przyszłym. III część pieśni (zwrotki 21-30) opowiada o IV objawieniu z 19 lutego – modlitewnej ekstazie Bernadety na oczach tłumu, o VI objawieniu z 21 lutego, w którym Maryja poleciła Bernadecie modlitwę za grzeszników, a także o XI objawieniu z 27 lutego i XIV objawieniu z 2 marca – czyli o poleceniu wybudowania kaplicy. IV część pieśni opowiada m.in. o żądanym przez proboszcza cudzie kwitnącej róży (w lutym!), rosnącej przy grocie, czyli – objawienia XIV i XV z 2 i 4 marca. Zwrotki 41 – 50 opisują IX objawienie – o cudownym źródle i XVI objawienie z 25 marca – o przekazaniu przez Maryję swego imienia: *Jestem Niepokalane Poczęcie*.

VI część jest ogólnym opisem kultu Niepokalanej w Lourdes, w pierwszych latach po objawieniach. Zwraca uwagę zwrotka 56: *Wspaniałą świątynię od dwudziestu lat, Przez setki pielgrzymów wielbi cały świat*. Jeżeli weźmiemy pod uwagę, że najwcześniej poświęconym miejscem kultu Niepokalanej z Lourdes jest tzw. *Krypta* - konsekrowana 19 maja 1866²¹, a tekst pieśni *Po górach dolinach* miałby być śpiewany od 1873, to żadnym cudem nie można się tu doliczyć dwudziestu lat. Można by więc pomyśleć, że jest to tekst autorstwa ks. Kiedrowskiego z 1880, i dotyczy samych objawień sprzed około

²⁰ Franciszek Bracha, *Najświętsza Maryja Panna z Lourdes*, dz. cyt., s. 45. Spotkałem się także z opinią, że pieśń po raz pierwszy wykonano w 1874. W XL wydaniu *Śpiewnika kościelnego* ks. Jana Siedleckiego, na stronie 363 zamieszczono informację *M: francuska z 1872 r.*

²¹ Posiadająca trzy nawy *Krypta* została wykuta w skale wg projektu Hippolyte'a Louisa Duranda. Nad ołtarzem umieszczono rzeźbę artysty polskiego pochodzenia Fabischa, przedstawiającą *Madonnę z Dzieciątkiem* z 1868. Kościół (od 1874 – bazylikę) *L'Immaculee Conception* konsekrowano dopiero w 1871. Por. Kazimierz Pęk, *Lourdes*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. X, red. Eugeniusz Ziemiann, Lublin 2004, k. 1411.

20 lat – tym bardziej, że pewnie pisał te słowa ok. 1879, a ową świątynią jest opisywana w zwrotkach 53-55: dolina, grotta, strumyk. W publikacji ks. Gawrona z 1987 znajdziemy słuszną zmianę: *Wspaniałą świątynię od wielu już lat, Przez setki pielgrzymów wielbi cały świat*. Zwrotka ta w j. francuskim brzmi: *Pieux sanctuaire, tu les vis présents, de la France entière les nobles enfants!*

Ks. Józef Ksawery Kiedrowski CM urodził się 5 sierpnia 1836 w Lubini Wielkiej koło Jarocina. Po studiach filozoficzno-teologicznych w Poznaniu, a następnie w Gnieźnie - 31 maja 1861 przyjął święcenia kapłańskie. W 1865 wstąpił do Seminarium Internum Zgromadzenia Misji w Paryżu, a 29 grudnia 1866 złożył śluby święte w Krakowie, na Kleparzu. Był kapelanem więzienia we Lwowie, w latach 1871-79 superiorem domu św. Kazimierza we Lwowie. Energicznie angażował się w misje ludowe, od 1879 był dyrektorem grupy misyjnej w Krakowie, na Kleparzu. Zapewne wtedy rozpoczął pracę nad przekładem pieśni lourdeńskiej. W latach osiemdziesiątych był wychowawcą małoseminarzystów (1881-82 i 1883-84) – uczył ich śpiewu, organizował przedstawienia teatralne, potem był ojcem duchownym diecezjalnego seminarium na Stradomiu (1884-88), rekolekcjonistą na Kleparzu (1888-89). W 1890 został superiorem i proboszczem w Jezierzanach, nadal angażując się w pracę misyjną. Od 1894 superior w Sokołówce koło Bóbrki. 28 kwietnia 1900 otrzymał nominację na urząd wizytatora Krakowskiej Prowincji Zgromadzenia Księża Misjonarzy i ponownie zamieszkał na Kleparzu, w Krakowie. W 1903 posłał misjonarzy do Brazylii, a w 1904 do Stanów Zjednoczonych AP. W 1906 ze względów zdrowotnych został zwolniony z urzędu wizytatora. Zmarł 10 lutego 1918²².

3. Omówienie pieśni *Anielską pieśń dzwon grał*

Tą pieśń po raz pierwszy wydrukowano w 1902 w osobnej broszurce pt. *Pieśń o Najś. Pannie Maryi z Lurd (Lourdes)*. Nie ma jej w *Śpiewniczku Siedleckiego* z 1895, a wydanie z 1908, na stronach 199-201 zamieszcza „jedynie” 18 zwrotek, odsyłając po resztę do broszury *Nowa pieśń o NMP z Lourdes*²³. Także w obszernej (330 stron) publikacji: *Lourdes. Wiadomość o zjawieniach N. Maryi Panny w tej cudownej miejscowości*, wydanej nakładem Księża Misjonarzy w Krakowie, na Kleparzu - w roku 1900, pośród 4 zamieszczonych pieśni do NMP, jest tylko fragment *Po górach dolinach*, nie ma zaś pieśni: *Anielską pieśń dzwon grał*.

Broszura *Pieśń o Najś. Pannie Maryi z Lurd (Lourdes)* została wydana nakładem XX. Misjonarzy, czcionkami Drukarni Związkowej w Krakowie, posiada imprimatur kardynała Jana Puzyny, Kraków - 30 stycznia 1902 (L. 619) – jest to jedyne odniesienie do daty w tej broszurze; stron 24, format 9x15, brak

²² Por. Alfons Schletz, Jan Dukala, *Kiedrowski Józef Ksawery*, w: *Misjonarze św. Wincentego a Paulo w Polsce (1651-2001)*, t. II-1 *Biografie*, Kraków 2001, s. 263-268.

²³ Zapewne chodzi o omawianą broszurę.

twardej okładki. Na pierwszej stronie zamieszczono rycinę przedstawiającą figurę Niepokalanej z Lourdes, scenę objawienia w grotcie, oraz bazylikę NMP w Lourdes. Nad ryciną znajduje się podany wyżej tytuł pieśni z odwołaniem do przypisu podanego pod ryciną, o następującej treści: *Do czytania: „Krótka wiadomość o Najśw. Pannie Maryi w Lurd (Lourdes)” wydana przez XX. Misyjonarzy w Krakowie*²⁴. Na stronach 3-5 podano tekst pierwszej zwrotki i refrenu wraz z melodią w układzie na cztery głosy – w jednym systemie (dwie pięciolinie). Pieśń utrzymana jest w metrum 6/8, tonacja F-dur, tempo/charakter *Andante cantabile*. Broszura nie zawiera żadnych informacji co do autorstwa tekstu, muzyki, przekładu. Wydanie śpiewnika Siedleckiego z 1908 oraz kolejne przed 1928 – będące faktycznie wznowieniami *Śpiewniczka* z 1908 – także nie podają żadnej informacji o autorstwie. Dopiero wydanie jubileuszowe (1928) – pod redakcją ks. W. Świerczka informuje: *Z francuskiego – T[ekst]: X. Ant[oni]. Buczkowski*²⁵. Kwestia autorstwa melodii – jest pomijana do XL wydania z 2001 włącznie. Broszurka ma 24 strony, a pieśń liczy 89 zwrotek!

Tekst jest podzielony na nierówne części. Dwie pierwsze zwrotki są jakby wstępem, dialogiem: zaproszeniem ziemskiego świata i odpowiedzią Niebios. Zasadnicza I część rozpoczyna się od zwrotki trzeciej i do 18 strofy szczegółowo opisuje pierwsze spotkanie Bernadety z Maryją. Część II (zwrotki 19-27), mimo iż zaczyna się od słów *nazajutrz* faktycznie opowiada o wydarzeniach z 18 i 19 lutego. Część III omawia objawienia z 21 i 27 lutego oraz opisuje rozmowę z proboszczem i żądanie znaku kwitnącej róży. Cz. IV (zw. 38-45) to wezwanie Maryi do pokuty obecne w VIII i X objawieniu (24 i 26 lutego) oraz zapowiedź źródła uzdrawiającej wody. Cała V część (zw. 46-53) to opis odkrycia źródła i jego natury. VI część (zw. 54-71) to wyjawienie przez Maryję swego imienia oraz odpowiedź na to wyznanie chórów anielskich, jak też uwielbienie Niepokalanego Poczęcia przez świat zwierząt, roślin, żywołów. Potem następują cztery części kilku (4-5) strofowe, ale nienumerowane, jedynie rozdzielone graficznymi znakami. Zwrotki 72-75 to prośba do Maryi o opiekę i obronę przed złym duchem. Kolejne strofy 76-80 zawierają wątki polskiej historii, są wezwaniem do Królowej Polski. Zwrotki 81-85 przyrównują ludzkie życie do pełnej niebezpieczeństw żeglugi po wzburzonych morzach. Końcowa część 86-89 zawiera wątek zejścia z tego świata w zawierzeniu Niepokalanej.

Trzeba przyznać, że tekst ten jest uroczy, choć miejscami naiwny, a akcenty słowne gdzieś niegdzie niezgodne z muzycznymi. W porównaniu ze zwięzłą i dopracowaną pieśnią: *Po górach dolinach*, niektóre zdarzenia zostały mocno w opisie rozwleczone.

²⁴ Chodzi o wcześniejsze wydanie przywoływanej wyżej książki z 1900. Wydanie z 1875 i najprawdopodobniej z 1872 – nosiło taki właśnie tytuł.

²⁵ W śpiewniku Archidiecezji Warszawskiej w opracowaniu ks. Mieczysława Jankowskiego także znajdziemy informację: słowa: ks. Antoni Buczkowski. Por. *Śpiewajmy Panu*, Warszawa 1971, s. 308. Podobnie w: Marian Żuk, *Pieśni Maryjne*, Płock 1998, s. 1. Zastanawia, że redaktorzy śpiewników nie podają autora tekstu i autora przekładu, ale sugerują, iż autorem słów jest ks. Buczkowski.

Ks. Antoni Buczkowski CM, urodził się w miejscowości Budy Przeworskie, 13 stycznia 1876²⁶. Do Zgromadzenia Księża Misjonarzy wstąpił w 1892, w 1896 rozpoczął studia teologiczne, które kontynuował na Gregorianum w Rzymie (1897-1900), gdzie uzyskał doktorat z teologii. W Rzymie też - 27 maja 1899 otrzymał święcenia kapłańskie. W latach 1900-03 wykładał teologię w seminarium diecezjalnym na Stradomiu oraz filozofię, j. hebrajski i j. grecki w studium Zgromadzenia na Kleparzu. W 1903 został superiorem w Sarnkach Dolnych. Zmarł w Krakowie 30 grudnia 1904.

Posiadał duże zdolności filologiczne i poetyckie – był tłumaczem oraz autorem szeregu kantat, hymnów oraz pieśni. Napisał teksty kantat imieninowych do melodii J. Sierosławskiego: *Niech z serc tryska radość żywa* (1895), *Kiedy słońce ze snu wstaje* (1897), *W dniu dzisiejszym* (1899). W 1902 przetłumaczył z francuskiego: *Anielską pieśń dzwon grał*. W 1904 ułożył hymn ku czci Niepokalanego Poczęcia NMP: *Dziś serca w górę wzniesmy wysoko* (muzyka: J. Sierosławski) i pieśń Stowarzyszenia Dzieci Maryi: *Być dziecięciem Maryi* (w harmonizacji ks. Alojzego Odrobiny CM). Także w 1904 napisał tekst obrazka scenicznego: *Śmierć dziecka Marji* (1904).

Ks. Wojciech Kałamarz CM

²⁶ Por. Jan Dukała, *Buczkowski Antoni*, w: *Misjonarze św. Wincentego a Paulo w Polsce (1651-2001)*, t. II-1 *Biografie*, Kraków 2001, s. 75-76; por. Franciszek Śmidoda, *Buczkowski Antoni*, w: *Polski Słownik Biograficzny*, t. III, red. Władysław Konopczyński, Kraków 1937, s. 86; por. F. Śmidoda, *Buczkowski Antoni*, mps, Archiwum Księża Misjonarzy na Stradomiu.